

REVISTA ECONOMICĂ

ORGAN FINANCIAR-ECONOMIC

Proprietatea și organul oficial al Asoc. instit. financiare românești din Ardeal, Banat, Crișana și Maramurăș „SOLIDARITATEA” Sibiu.

Inscris sub Nr. 22/1938 la Tribunalul Sibiu.

Apare odată pe săptămână.

Redacția și administrația: Sibiu, Strada Visarion Roman Nr. 1-3

Abonamentul pe an: în țară: pentru autorități, bănci, cooperative și întreprinderi Lei 5000.—; pt. particulari Lei 1500.—; pentru funcționarii publici și particulari Lei 1000.—. În străinătate Lei 5000.—. Taxa pentru inserțiuni: de fiecare cm. Lei 50.—

Fondator: **Dr. CORNEL DIACONOVICH.**

Redactor responsabil: **Dr. Mihai Veliclu**

Sumarul:

Ion Opris: Fundația Lapedatu. — *Dr. S. Lupș:* Situațiunea juridică a societăților bancare și comerciale din Nordul Transilvaniei. — *Bibliografie:* Armata I-a română în campania din Vest, 23 August 1944—9 Mai 1945. — ***:* Consiliul Superior al Economiei Naționale. — *Cronica:* Un contract tip de muncă pentru funcționarii de bancă. — Plafonul angajamentelor la bănci. — Retragerea din circulație a Bonurilor de Impozit.

Fundația Lapedatu

La Sibiu, înainte cu 12 ani, s'au pus baze serioase unei fundațiuni de binefacere, care urma să poarte numele neuitatei Veturia I. Lapedatu.

Inițiatorii — intelectualii din Sibiu, în frunte cu regretatul Dr. Ioan Bunea, fostul director al Liceului Gh. Lazăr — urmăreau prin aceasta strângerea unui fond pentru ajutorarea elevilor săraci dar silitori dela școlile locale, eternizând în felul acesta numele aceleia, care timp de două decenii a fost ocrotitoarea și binefăcătoarea tinerimii studioase: Veturia I. Lapedatu.

Apelul inițiatorilor se adresa în rândul întâi foștilor beneficiari ai „Mesei Studenților”, instituție caritativă, căreia Veturia I. Lapedatu i-a închinat cei mai frumoși ani din viața sa, depunând o activitate intensă închinată exclusiv acestei mărețe opere sociale.

Lăudabila inițiativă din 1933, constituie un act de pioasă recunoștință publică, ce se aducea aceleia, care s'a dedicat, cât a fost în viață, binelui obștesc.

Inițiativa părea dela început modestă și strângerea unui fond oarecare, suficient pentru garantarea unor burse școlare regulate, ar fi satisfăcut pe inițiatori. Nimeni nu și-ar fi închipuit atunci, că după abia un deceniu, Așezământul proiectat, să devină o fundațiune de proporții nebănuite.

Cel care a răspuns întâiul apelului lansat de directorul Dr. Ioan Bunea a fost tocmăi tovarășul de viață al răposatei, d-l Ion I. Lapedatu.

Față de intenția modestă a inițiatorilor „m'am hotărit — spune d-l Ion I. Lapedatu, într'o scrisoare adresată unui prieten — ca să înființez un Așezământ cultural și filantropic, de proporții mai mari, în amintirea neuitatei mele tovarășe de viață”. D-l Ion I. Lapedatu a pornit a doua zi la realizarea acestui Așezământ, făcând o frumoasă donație în bani, pe care i-a depus în contul, atunci deschis, la Banca Albina din Sibiu. Ideea aceasta nu l-a părăsit pe d-l Ion I. Lapedatu niciun singur moment. Drumul spre ținta finală era unul singur: strângerea fondului necesar viabilității Așezământului.

Cu donațiuni făcute an de an, destul de însemnate pentru mijloacele materiale ale donatorului, s'a izbutit ca în decurs de 12 ani, Așezământul să ajungă la un patrimoniu însemnat. Avereastrânsă astfel, cu destulă trudă și muncă, fiind fericit gospodărită și chivernisită tot prin grija permanentă a d-lui Ion I. Lapedatu, care nu a renunțat niciun singur moment la planul înainte stabilit și a învins toate greutățile ivite, chiar și cele provocate de fluctuațiunea monetară. Politica plasamentelor făcute a dus la întărirea fundațiunii, la consolidarea ei, încât astăzi viitorul acestui Așezământ e sigur. Nimeni și nimic nu-l mai poate clătina, temelile-i sunt fericit betonate de mâna constructorului creator.

D-l Ion I. Lapedatu a creiat din Așezământ o măreață și nobilă fundațiune. A dat vieță unei instituții de ordin caritativ unice la noi în țară, ce va trăi mereu, în amintirea Românilor ardeleni. A legat o nouă verigă lanțului nesfârșit al operilor de binefacere, cu care poporul Român de dincoace de Carpați se mândrește. A fundat o instituție socială menită să aline multe dureri, în viitor, o instituție nouă la temelia vieții noastre naționale și culturale. De ea sunt legate virtuțile caracteristice neamului nostru: binele obșteșc, moralitatea, cinstea și umanitatea.

Pe seama Așezământului dela Sibiu nu s'a făcut niciodată reclamă sgomoasă. A rămas tot timpul instituția de binefacere, care și-a împlinit cu succes menirea, acordând an de an burse elevilor silifori, dar săraci, ca și nenumărate ajutoare împărțite săracilor și orfanilor, în bani sau haine, cu ocazia sărbătorilor Crăciunului. D-l Ion I. Lapedatu distribuia aceste daruri celor săraci, prin intermediul prietinelor Așezământului, astfel, că de cele mai multe ori, cei care se împărțeau cu ele, nu știau bine de unde vin. La Brașov, astfel de ajutoare împărțea răposata Valeria Stoichiță.

Încă o dovadă de modestia donatorului, caracteristica tuturor marilor binefăcători ai poporului nostru de dincoace de munți.

Despre Fundațiunea dela Sibiu au apărut în presa noastră — în ultima vreme — unele informații necomplete. De altă parte, la Brașov, unde Așezământul are două imobile centrale, în repetate rânduri trebuia să dau relații asupra caracterului acestei fundațiuni.

Am ales acest moment, publicând broșura prezentă, cu unicul scop de a veni cu informații obiective, exacte și sincere, fixând lucrurile în adevărata lor lumină.

Așezământul Veturia I. Lapedatu

Inițiativa — cum am văzut — a fost a intelectualilor din Sibiu, în frunte cu fostul director al Liceului Gh. Lazăr, Dr. Ioan Bunea, cari plănuiau să adune un fond pentru „Masa Studenților“, fond din care să se dea ajutoare la elevii săraci, dar silifori.

Ce a determinat această inițiativă?

La Sibiu, între alte instituții filantropice, există și azi, având o vechime de aproape o jumătate secol „Masa Studenților“, masa binefăcătoare a Băncii Albina.

„Masa Studenților“ dela Sibiu a fost în trecut și credem că a rămas și azi, o adevărată instituție de educație morală, culturală, națională și socială. Nu era, deci, o simplă cantină școlară. A fost și este o instituție cultural-filantropică proprie poporului nostru din Ardeal.

Importanța „Mesei Studenților“ dela Sibiu, care, pe bună dreptate era considerată a doua școală a fineretului prin grija de prosperitate fizică și morală a celor cari primeau instrucția și educația în liceu, constă în caracterul ei special imprimat de conducători.

Pe timpul stăpânirii maghiare, un număr redus de copii de țărani, de învățători și de preoți români din satele

Ardealului, aveau posibilitatea să urmeze cursurile școalelor secundare române sau străine, dela orașe. Acest lucru apărea ca un privilegiu pe seama celor înstăriți. Oare poate fi vorba de o clasă rurală înstărită, în acea vreme? Nu. Sătenii noștri, cu sarcini familiare grele, — pe atunci copiii roiau împrejurul vetrei, nu se mulțumea lumea numai cu unul sau cu cel mult doi, ca azi, — erau în imposibilitate să susțină vreun copil la școală.

Intelectualii ce-i aveam pe atunci și-au dat seama de necesitatea propășirii neamului nostru și pe teren cultural-național și cu mijloace proprii au creat instituții de ajutorare pentru cei săraci, dar silitori.

„Masa Studenților“ din Sibiu a fost o astfel de instituție, care hrănea zilnic sute de elevi, din cei mai buni, dar lipsiți de mijloace materiale, fii de țărani, învățători sau preoți de pe sate.

Mii de școlari săraci au terminat liceul sau școala comercială numai datorită prânzului gratuit asigurat la această „Masă“.

Imi amintesc, că în 1930 eram cel mai vechi beneficiar al „Mesei“, după ce 8 ani am fost bursierul ei, terminam ca „doctor“, numit de regretatul fost director al Școlii Comerciale, Trandafir Preda.

Pe lângă noi, sutele de școlari, cari găseam în fiecare zi la „Masa Studenților“ o supă caldă și o mâncare aleasă, din generozitatea conducătoarelor mai ales, zilnic se mai hrăneau zeci de oameni lipsiți, bătrâni, bolnavi sau nepuțincoși. Nu ajungeau însă aici, trântorii, leneșii ori speculanții.

Toți beneficiarii acestei instituții trebuia să muncească, să trudească, pentru a se putea menține. O nofă rea — o „secundă“, cum spuneam noi — la Crăciun sau la Paști, aducea după sine pierderea mesei pe anul respectiv. Criteriu de selecționare al bursierilor „Mesei“ era fericit ales: să fie elevul dela sat, din părinți lipsiți materialicește, să fie însă silitor la studii și cu purtare bună.

Pe plan social, „Masa Studenților“ din Sibiu, prin opera caritativă înfăptuită, se situează între marile instituții de interes obștească. Venitele „Mesei“ erau recrutate mai ales din fondurile „Albinei“, care umplea totdeauna golurile. Se primeau și alte donațiuni sau subvenții. Localul, sala de mese și toate încăperile anexe erau puse la dispoziție de „Albina“, în mod absolut gratuit.

Rolul „Mesei Studenților“ nu se limita numai la hrănirea elevilor adunați aici, fii de țărani, de învățători și de preoți, doritori de învățătură și cultură. În cadrele ei se făcea educația culturală și națională, pe care școala de multe ori nu ajungea să o facă. Multă grijă și înțelegere se puneă, în felul cum trebuia crescut tineretul școlar ocrotit la „Masa Studenților“. Principii de ordin moral și social stăteau la baza întregii acțiuni educative.

Înainte de războiul trecut, „Masa Studenților“ era pusă în slujba cauzei românești. Mulți din tinerii cari și-au făcut educația aici, au avut, mai târziu, un rol hotărâtor în pregătirea și realizarea unității noastre naționale.

Dar importanța acestei instituții culturale-filantropice reiese și din reproducerile ce urmează, pentru fixarea rolului avut de Veturia I. Lapedatu în societatea românească și mai cu seamă la „Masa Studenților“ din Sibiu.

La 1 Octombrie 1933, fostul director al Liceului Gh. Lazăr, Dr. Ioan Bunea, spunea în *discursul comemorativ* cu care a deschis „Masa Studenților“ următoarele:

„Ne-am adunat în preajma „Mesei Studenților“, instituție căreia doamna Veturia I. Lapedatu i-a închinat cele mai frumoase energii ale sufletului ei, ca să împlinim o datorie creștinească și să aducem cu toții prinosul recunoștinței noastre pentru tot binele ce-a realizat defuncta în trecerea ei pe acest pământ. Veturia I. Lapedatu a dezvoltat o activi-

tate filantropică cunoscută și recunoscută de toți, în interesul societăților și instituțiilor culturale și filantropice în folosul societății românești în general, dar mai ales în slujba „Mesei studenților” prin ajutorarea, îngrijirea, conducerea și luminarea școlărilor. Această activitate și-a început-o în anul 1905—6, încă înainte de căsătoria sa și a continuat-o cu râvnă și abnegațiune fără pereche, mai ales după Unire.

Între doamnele care n'au preocupat nicio jertfă, nicio osteneală, când se trata de luminarea tineretului școlar, ajutat cu hrană trupească dar și cu hrană sufletească, era în primul rând doamna *Veturia I. Lapedatu*, care făcea parte din vechea generație de figuri altruiste ale Sibiului.

În slujba „Mesei studenților” și-a închinat *Veturia I. Lapedatu*, munca migăloasă de toate zilele, plină de dragoste pentru ocrotiții săi și de înțelegere pentru nevoile acestor tineri. „*Albina*” a dat materia, iar *Veturia Lapedatu* și-a dat sufletul pentru susținerea „Mesei Studenților”.

Calitățile și virtuțile cari o făceau aptă să conducă, mai ales din punct de vedere spiritual, „Masa Studenților” erau moștenite dela părinții ei vrednici, familie preoțească. Era în sângele acestei însufleșite și nobile ființe darul de-a conduce, a lumina și a educa tineretul. Trecând examenele cu distincție, se pregătise pentru cariera de învățătoare, unde a și funcționat cu rezultate foarte frumoase. Era un ales suflet de elită dascălească. Inteligența ei remarcabilă a făcut-o să înțeleagă, că servind cauza acestor tineri școlari, împrăștiați la diferitele școli străine din Sibiu, ea servește cauza neamului. Nu vor fi uitate nicicând serviciile ei aduse pe altarul neamului și prin conducerea și hrănirea celui mai prețios component al vieții neamului nostru, al tineretului școlar.

Ca unul care am colaborat cu adormita în Domnul, în comitetul școlar al

liceului, în comitetul de conducere al „Mesei Studenților”, în daraverile conducerii efective ale cantinei, adeseori am fost frapat de interesul deosebit și de dragostea cu care se ocupa de soarta elevilor sărmani, dar meritoși, adăpostiți la „Masa Studenților”. Știa totdeauna cui trebuia să dea ajutor, când și în ce chip și se făcea luntre-punte, până ce dobânda pentru protejatul său — și vai Doamne, câți protejați mai avea — condițiunile cele mai favorabile de înaintare și succes.

Fără număr este ceata acelor cari au beneficiat de nescata ei bunătate de inimă. Toți aceștia, în general toți beneficiarii „Mesei Studenților”, sunt dator să preamărească întotdeauna binecuvântata ei memorie. Sunt extrem de rari sufletele, ca și acela al adormitei în Domnul, care cât a trăit și-a făcut un ideal, un principiu de viață, din a servi interesele celor mulți și nevoiași, a fiilor de țărani, de dascăli și preoți, dornici de carte, cultură și progres. Astfel de suflete idealiste, așa de rari în zilele noastre, cufortite de cel mai feroce egoism, trebuiesc în chip deosebit cinstitute și date pilde tuturor. Față de astfel de suflete alese, recunoștința celor ce beneficiază de binefacerile lor se impune în măsura cea mai mare. Știu că recunoștința nu este calitatea și virtutea omului de azi, mai ales a tineretului de azi. Împlinesc o datorie de conștiință când vă cer, iubii elevi, să smulgeți din grădina sufletului vostru buruiana ingraturdinei și vă cultivați în locul ei minunata floare a recunoștinței, prima condiție și indispensabilă notă a culturii adevărate.

Mă folosesc de prilejul de azi, de a vă solicita cinstirea memoriei celei mai entuziaste binefăcătoare a voastră, a mamei voastre sufletești, care vă ocrotea, lumina și îndruma, dar și de a vă ruga să considerați activitatea altruistă a binefăcătoarei voastre ca o pildă vie, demnă de urmat și de cinstit, pentru că *activitatea*

aceleia, a cărei pomenire o săvârșim astăzi, este o mică, dar frumoasă pagină de viață culturală și națională a Ardealului.

Să cinstiți din generație în generație memoria binefăcătoarei voastre neîntrecute și să nu uitați nicicând bunătatea de inimă, cheltuită în folosul și spre binele vostru.

Pentru a eterniza memoria acestui suflet ales, al cărei portret așezat aici între cei mai mari binefăcători ai „Mesei Studenților“, va străjui pentru toate timpurile lăcașul acesta, închinat operei de caritate, supraveghind cu blândețe progresul tinerilor, cari se vor întări la izvorul nesecat al bunătăților, zămislite de inima ei caldă și cari bunătăți vor continua să existe și atunci, când inima cea caldă de mult a încetat a bate, am inițiat înființarea unui așezământ care să-i poarte numele.

Înoesc și cu această ocazie apelul meu către beneficiarii de odinioară și de azi ai „Mesei Studenților“ să binevoiască a afla modalitatea de a spori cu obolul lor „Așezământul Deturia I. Lapedatu“, care are o menire așa de frumoasă, pentru ajutorarea și luminarea finerei generații de școlari lipsiți de mijloace, dar merituoși“.

După doi ani dela moartea veneratei binefăcătoare a Românilor ardeleni, la 16 Decembrie 1894, societatea sibiană a adus memoriei Veturiei I. Lapedatu un mic prinos de recunoștință, un semn de afecțiune și admirație. Din prilejul acestei comemorări solemne d-l protopop Cioran într-o impresionantă cuvântare a evocat „personalitatea defunctei, vie, senină și plină de bunătate ca o icoană pilduitoare și ca un exemplu ce trebuie urmat.

A fost o adevărată mamă bună pentru toate generațiile de elevi, cari s'au perindat pe la „Masa Studenților“, înlocuind astfel părinții cari erau departe, ajutând și dând zilnic hrană sufletească și educațională de care aveau atâta nevoie.

Deturia I. Lapedatu a fost educatoare pe lângă profesorul orânduit. E prezentă azi și va fi prin fondul de binefacere prin care se perpetuiază binefacerea și iubirea. Pomenirea de azi e în mare măsură pentru vii, ca pildă. Să sădim o floare care nu se ofilește, pe mormântul fericitei Veturia I. Lapedatu ca recunoștința noastră să se coboare până în adâncul mormântului unde se odihnește, iar sufletul ei să se bucure de răsplata rostită de Mântuitorul: „Tot ce veți fi făcut unuia din aceștia mai mici, mie mi-ați făcut“.

În numele foștilor beneficiari ai „Mesei Studenților“ decedatul prof. Hurdu dela Liceul Gh. Lazăr, a spus următoarele:

„În acest moment ne dăm seama că sunt ființe alese de Dumnezeu, pentru cari moartea este pragul către nemurire. Vieața pământească pentru astfel de ființe este ca un vis, care prin moarte se trezesc în lumina nemuririi.

În mausoleul dela Beiuș doarme liniștită.

De acolo se răspândesc raze de lumină pe cărările vieții străbătute de ea. Ele seamănă amintiri neuitate și vrednice a fi răscolite și ținute aprinse.

Focul, și după ce se stinge flacăra, păstrează căldura în cărbunii din vatră.

La „Masa Studenților“ susținută de Banca „Albina“ din Sibiu, vom găsi totdeauna vatra caldă a nobleței acestei femei excepționale. Acolo era o atmosferă de noblețe, de jertfă și de aprigă dragoste de neam și de decență.

Acolo era o școală, care completa școala oficială și o perfecționa. Acolo era o fortăreață în care tineretul se simțea la adăpostul tentațiilor mediului extrascolar. Câte suflete n'au fost salvate printrucă au avut fericirea să fie în apropierea acestei nobile femei! Influența ei făcea să se întărească caracterul și să primească inspirații nobile.

Această femeie excepțională a arătat ce trebuie să facă societatea pentru tiner-

retul școlar: să se intereseze de nevoile lui, să-l ocrotească și să-l îndrumeze pe căile hărniciei și ale omeniei.

Azi, când lipsește dintre noi, ne-a lăsat exemplul pe care societatea românească e chemată să-l urmeze. Avea timp liber, pe care-l întrebuința pentru opere sociale, culturale și filantropice.

Cât a fost în viață a împlinit datorințele întregii societăți, prin devotamentul ei înțelegător și rodnic.

Acum ne dăm seama cât este de anevoie a înlocui o astfel de ființă, al cărui suflet generos s'a revărsat în opere de binefacere, ca o ploaie binecuvântată, peste o câmpie arsă de soare.

Ținând aprinsă candela recunoștinței noastre pentru binefăcătoarea Veturia I. Lapedatu, stăm în contact cu însăși noblețea sufletului omenesc și cu toate inspirațiile ei.

Cuprinși de admirație pentru bunătatea lui Dumnezeu care a plasat în vasul de lut al Veturiei Lapedatu atâta noblețe, în numele foștilor și actualilor beneficiari ai „Mesei Studenților“, rog pe părintele cerese să o învrednicească de odihnă și de viață în lumea cea veșnică. Amin“.

Iar profesorul-poet I. U. Soriecu, în o scrisoare publicată la moartea Doamnei Veturia I. Lapedatu, spunea între altele:

„Și m'am gândit că atâta bunătate nu putea încăpea pe pământul nostru plin de patimi și întunecat de meschinărie. Ce mai căuta pe lumea aceasta o ființă aleasă ca dânsa, ridicată prin muncă și înobilată prin bucuria de a alina suferința.

Sămănătorului de viață Tatăl i-a rânduit calvarul. Dela această rânduială n'a făcut excepție cu mucenița nobilă, care fără a-și pomeni măcar fapta, urma cuvântul învățătorului.

Pământul dornic de a vedea înflorind deasupra lui eroismul dispărut, gătit de brutala sete de mărire a secilor, și-a luat în sânu-i, ca pe o sămânță a vieții pe care o dorim pentru generațiile

viitoare, pe această nobilă soție și mamă, care fusese mână de ajutorare pentru o întreagă lume de năzuinți spre lumină.

Să o plângem? Am umbri amintirea ei, care trebuie să fie numai lumină și binecuvântare, căci ea lumină și binecuvântare a semănat. În locul plânsului, mândria că din trunchiul neamului nostru a odrăslit în aceste vremuri vlăstar, care a știut să înflorească, să rodească, să sature și să încălzească, fără a aștepta nicio răsplată.

Să stăpânim durerea, care pe om supune și întru slăvirea nobleței ce s'a dus, să fim mândri că a trăit printre noi și s'a arătat pilda virtuților, cari au fost în alte vremuri și pe cari, prin ea, Providența poate le-a sămănat pentru viitor în pământul acestei țări.

Ea ne-a arătat calea, pe care mergând, învingem durerile. În fericita odihnă, înțelegerea acestui adevăr este omagiul ce suntem datori să-l aducem nobleței Veturiei I. Lapedatu“.

Ca mâine, se împlinesc două decenii, de când Doamna Lapedatu a părăsit Sibiu pentru totdeauna, lăsându-ne în grija și ocrotirea D-rei Bucșan, care i-a urmat la „Masa Studenților“.

Amintirea Doamnei Lapedatu ne-a rămas în suflet, neștearsă. Poate nu era zi să nu o pomenim. Oricât ar fi fost de bună mâncarea, ce ne servia d-ra Bucșan, care încă făcea tot posibilul să ne satisfacă toate capriciile noastre de copii, totuși ni se părea că altă dată era mai bună. Ne lipsea ceva și această lipsă o simțeam cu toții. Nu mai aveam în mijlocul nostru pe Doamna Lapedatu, pe buna și iubita noastră ocrotitoare, pe cea care ani de zile ne fusese o mamă bună, îngrijindu-ne și ocrotindu-ne ca pe proprii ei copii.

Ce a fost Doamna Lapedatu pentru „Masa Studenților“ din Sibiu, se poate vedea și din amintirile unuia care a cunoscut mai de aproape această instituție, Ele sunt amintirile noastre, ale tuturor celor ce am trecut prin școlile sibiene

și am fost bursierii acestei instituții de binefacere.

Iată-le:

„Imi pare că văd și azi înaintea ochilor mei sufletești sala de mâncare, strălucind în curățenie, aranjată cu atâta gust și împodobită de chipurile marilor binefăcători ai neamului: Șaguna, Gojdu și Partente Cosma. Nu era o sufragerie oarecare. Era un templu de caritate, în care elevii intram, zi de zi, cu cea mai desăvârșită cuviință și recunoștință. În ordine exemplară, stând fiecare la locul său, așteptam intrarea D-nei Lapedatu, salutând-o discret, prin ridicare, cu fețele înviorate de privirea dulce, care îi învăluia pe toți. Se rostea rugăciunea și se începea masa în cea mai perfectă liniște și rânduială. Ochii Dnei Lapedatu priveau, ca fiecare să se hrănească deopotrivă de bine. Pe cei mai slăbuți de constituție îi avea în deosebită atenție. Celor săraci, despre care știa că seara n'au acasă mâncare regulată, le dădea proviziune și pentru cină. Le controla îmbrăcămintea și nu arareori lua acul și ața, ca să le coase sau să le îndrepte hainele. La unii, la cei orfani și de tot săraci, le procura însăși vestminte de care aveau nevoie. Dar grija ei mergea și mai departe. Cu tactul și cu talentul înăscut, învăța pe elevi, pe nesimțite cum să se comporte la masă și în societate, izbutind ea din cei mai simpli băieți de țărani să crească tineri, cari să se poată prezenta în cercurile sociale cele mai exigente sub raportul manierelor sociale. Masa se termina cu obișnuita rugăciune, după care elevii plecau, în aceeași ordine și liniște, cu toată recunoștința pentru binefăcătoarea lor.

„Masa Studenților“ își avea biblioteca ei, din care elevii luau și citeau cărți românești. Din când în când se întruneau, sub supraveghierea conducătoarei lor, în șezători literare, în care se făcea lectură din autorii clasici români, se citeau încercări proprii de literatură, se declama

și se cânta în cor și orchestră. Odată pe an, în seara Crăciunului românesc, când elevii, din cauza școlilor străine ce frecventau nu puteau fi la căminul părintesc, se aranja o serată literară festivă. Conducerea „Mesei Studenților“ ținea să ocrotească în această seară sfântă pe beneficiarii ei, iar aceștia să facă dovada eforturilor ce se puneau pentru educația lor națională. etc.

„Dar cine ar putea să spună tot ce se petrecea la această „masă“? Seratele sociale și excursiunile aranjate în tovarășia celor mai distinse familii din Sibiu, erau minunate prilejuri de îndemnuri nobile pentru băieții de țărani români ca, păstrând toată dragostea și mândria pentru originea lor, să se șlefuiască și pentru societatea în care se pregăteau să intre. Așa se explică de ce pentru cei ce au studiat la Sibiu, în ultimele patru decenii, amintirea cea mai scumpă și mai frumoasă o formează viața dela „Masa Studenților“.

Amintirile reproduse mai sus, din 1906, erau valabile și înainte cu 15 ani.

Aceeași atmosferă de înaltă finută morală, același interes și grijă deosebită în creșterea copiilor s'a pus, în mod regulat, de conducătorii acestei instituții de folos obștească și după primul război mondial.

Străduințele și munca acestora nu au rămas fără rezultat. „Masa Studenților“ din Sibiu a creat din fiecare beneficiar, un caracter ales, a infiltrat în toți o educație sufletească nobilă, desvoltând la maximum simțul umanității.

Un fost beneficiar la „Masa Studenților“ mai tânăr, Dr. Seracin, scria în Mai 1933, din prilejul morții Doamnei Deturia I. Lapedatu, următoarele:

„Un suflet de mamă a tuturora, un suflet de Samariteancă, în care și-au găsit alinarea atâtea dureri obștești, un suflet care era deschis oricând, în zi și în noapte, pentru o mângâiere, pentru un sfat părintesc sau pentru o dojană, plină

de bunătațe, Veturia I. Lapedatu a săvârșit în' taină și în făcere o mare și durabilă operă caritabilă. Convinsă că opera de asistență și de caritate are un caracter mai nobil, când este ferită de vutetul înfrunirii... mult regretata dispărută își împărțea sufletul și iubirea de oameni în liniștea chiliei, unde nu pătrundeau decât învățăturile evanghelice și marea iubire de față și de popor. La Sibiu, în calitate de conducătoare a „Mesei Studenților” din imobilul Băncii Albina, Veturia I. Lapedatu a fost înainte de toate mamă, în accepția cea mai înaltă a cuvântului. Sub grija ei sute de fii de țărani și-au făcut educația socială și morală și chiar adaptarea la noua viață orășenească. Ea a valorat mai mult decât profesorul și de cât cartea, ea a fost totul: mângăierea, sprijinul, dojana și pedeapsa. Noi, care am trăit intens aceste clipe, noi care azi pe marginea groapei proaspăt deschise retrăim și mai intens aceste duiosae și scumpe amintiri din viață, nu ne putem stăpâni impulsul lăuntric de a aduce această închinare memoriei aceleia, care în viață ne-a dat mult din sufletul și din dragostea ei. În numele anonim al acelor cari au avut în viața lor o fărâmbă din această bunătațe de mamă, peste care s'a întins azi lespede rece și grea, ne luăm piosul angajament de a-i păstra, mereu vie, memoria scumpă și pilduitoare“.

Aceasta a fost Veturia I. Lapedatu, binefăcătoarea tinerimii studioase din Sibiu.

Din cele de mai sus rezultă geneza Așezământului de care ne ocupăm, și care este o fundațiune de sine stătătoare, cu patrimoniu propriu și inalienabil și cu scopuri culturale și filantropice bine stabilite.

Inițiat în 1933, cum am văzut, de un grup de intelectuali din Sibiu, a ajuns, în Septembrie 1938, ca fondul strâns să atingă cifra de lei 5.720.000.— La valoarea de atunci a leului suma e considerabilă.

În 1938 d-l Ion I. Lapedatu a făcut Actul de Fundațiune, prin care Așezământul a fost dat Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba-Iulia și Sibiu. Prin acest act s'a precizat scopul și organizația Așezământului. Scopul este ajutorarea tinerimei școlare și a intelectualilor cu merite pentru viața publică, dar cari nu au condițiile materiale și morale de a-și trăi bătrânețele potrivit meritelor lor. Pentru aceștia se prevede un cămin, o casă de odihnă a lor. Conducerea Așezământului este încredințată unei Epitropii fundamentale. Patrimoniul Așezământului a continuat să fie sporit cu donațiuni noi, ajungând, la sfârșitul anului trecut la situația ce o înfățișem mai jos. Patrimoniul acesta este format exclusiv din donațiunile făcute în cursul celor doisprezece ani trecuți de d-l Ion I. Lapedatu.

Iată situația Așezământului la 31 Decembrie 1944:

Depuneri, la „Albina” Sibiu		1.753.041.—
Imobile, case de raport		
Brașov, str. Castelului 19	2.400.000.—	
„ Reg. Maria 8	1.550.000.—	4.250.000.—
Titluri de Stat:		
Inzestrare 1943 Nom.	2.091.000.—	
Reîntregire 1941 „	1.000.000.—	
Bonuri de inzestrare 1940 Nom.	87.500.—	
	Nom 3.178.500. à 60 %	1.907.100.—
Acțiuni de întreprinderi și bănci.		
4350 buc, „Letea” à 460	2.001.000.—	
2000 „ „Sonametan” à 460	920.000.—	
1000 „ Banca Rom. à 500	500.000.—	
4000 „ Banca Albina à 500	2.000.000.—	5.421.000.—
		Total Lei 13.331.141.—

În anul trecut, 1944, patrimoniul inalienabil al Așezământului a sporit cu Lei 1.060.015.— Acest venit a provenit din chirile încasate după cele două imobile din Brașov, dividendele acțiunilor, dobânzi de titluri și de depuneri și diverse.

Privitor la singuraticile părți din care se compune patrimoniul Așezământului, vom observa că ele reprezintă în realitate valori cu mult mai mari decât cele cu cari sunt trecute în patrimoniul fundațiunei.

Cele două imobile din Braşov:

Str. Castelului 19, clădire nouă, construită în 1938, cu două etaje și conținând cinci apartamente cu instalație de gaz metan și cea din

Str. Regina Maria 8, construcție veche, situată însă în cartierul central al oraşului și având trei localuri de prăvălie și, mai multe apartamente de locuit,

ambele imobile trecute în bilanțul anului 1944 cu Lei 4.250.000 — valoarea de procurare și înregistrare inițială, reprezintă, chiar și pentru împrejurări normale, valori cu mult mai mari. Astăzi, valoarea comercială a celor două case de raport dela Braşov, urcă foarte mult valoarea averii fundamentale.

La acțiuni valorile reale încă sunt neasămănat mai mari decât cele cu care sunt înregistrate.

În acțiunea de ajutorare, Așezământul a continuat să întrefină la „Masa Studenților”, un număr potrivit de elevi lipsiți de mijloace materiale suficiente, dar merituosi, dela liceele locale. Începând din anul școlar 1933—34 și până în prezent Așezământul a dat peste 200 de ajutoare pentru elevii beneficiari la această masă. De sigur, față de nevoile mari, mai cu seamă ale elevilor fii de țărani, nu este prea mult. Totuși ajutoarele acordate în acest interval de timp se urcă la aproape un milion de Lei. Ceea ce la valoarea banului nostru, înainte de acest al doilea războiu mondial, constituie un ajutor însemnat.

Căminul pentru intelectuali

În 1939 d-l Ion I. Lapedatu a inițiat, separat de patrimoniul Așezământului, un fond pentru construirea viitorului Cămin al bătrânilor intelectuali, numit Fondul Căminului. Fondul s'a constituit din contribuțiuni dela diferite instituțiuni, dela foștii beneficiari ai „Mesei Studenților” și dela prieteni și cunoscuți, cari păstrau amintirea activității binefăcătoare a d-nei Veturia I. Lapedatu. O sumă egală cu

toate aceste contribuțiuni a adăugat din partea sa și d-l Ion I. Lapedatu la acest fond special.

Geneza Căminului pentru intelectuali o găsim în Darea de seamă a Așezământului pe anul 1941, din care cităm:

„Preocuparea de căpetenie a Așezământului a fost și este să-și consolideze înainte de toate situația financiară pentru ca în chipul acesta să poată realiza — la timpul său — cât mai bine scopurile pentru care activează și în deosebi *înființarea Căminului* pentru intelectuali cari s'au învrednicit prin activitatea lor în folosul neamului și cari adeseori ajung să-și trăiască bătrânețele în singurătate și uitare. Înființarea unui Cămin, corespunzător tuturor cerințelor timpului, este, de sigur, o problemă destul de grea, dat fiind mijloacele noastre modeste și mai cu seamă împrejurările excepționale prin care trecem. Și cu toate acestea stăruim în realizarea ei. În scopul acesta, cum am arătat și în dările de seamă precedente, am inițiat un *fond special* din care să se poată construi Căminul proiectat, fără a greva patrimoniul inalienabil al Așezământului. Nu putem ști dacă viitorul, azi atât de greu de deslușit, ne va îngădui să realizăm proiectele ce le avem. În tot cazul noi continuăm să activăm din toate puterile noastre. Astfel am achiziționat un *teren de construcție* foarte potrivit, în unul din cele mai frumoase cartiere ale Sibiului. Terenul este de 2000 metri pătrați, cu o așezare dintre cele mai norocoase. *Planul și devizul* clădirii au fost lucrate cu multă trageră de inimă de un distins Inginer-Arhitect din Sibiu. Am început și procurarea de *materiale de construcție*, în deosebi a celor ce se găsesc mai anevoios”.

În 1943 s'au început lucrările de zidire și clădirea a fost terminată de roșu și pusă sub acoperiș. Este o clădire de proporții mai mari cu o fațadă de 34 m., cu subsol locuibil, cu parter pentru să-

lile de administrație, de recepție, de bibliotecă și de mese; cu două etaje pentru locuințele viitorilor beneficiari și cu o mansardă pentru personalul de conducere. În anul trecut s'au angajat și executat în parte, continuându-se în anul acesta, lucrările de instalațiuni inferioare (canal, apeduct, calorifer, electricitate și gaz metan), cele de tâmplărie și de finuceli.

Inzestrarea Căminului cu mobilier și lăngăria necesară, pentru a putea fi dat funcționării ar putea urma în viitorul apropiat, dacă întreaga viața economică și generală ar lua un curs normal și de stabilitate.

Nu ne îndoim cătuși de puțin, că viitorul apropiat va asigura un Cămin corespunzător cerințelor vremii, cu o atmosferă de intelectualitate, în care cei adăpostiți să găsească căldura și lumina sufletească, datorită lor de recunoștința obștească.

Fondului Căminului la sfârșitul anului 1944 sporise dela Lei 10.960.772.— la Lei 25.249.012.—

Până la 31 Decembrie 1944 se investise în clădire Lei 26.976.561.— față de Lei 11.399.121.— din anul precedent.

La 1 Octombrie 1945 fondul Căminului era de Lei 39.899.012.— iar în clădire se investise Lei 44.759.190.—

Mai sunt greutăți cari trebuie să fie învinse. Suntem siguri, că nu va trece mult și toate obstacolele vor fi trecute cu deplin succes. D-l Ion I. Lapedatu, azi, în plină putere de muncă, robust fizicește, sănătos și integru ca totdeauna, va trăi ziua cea mare a deschiderii acestui Cămin, înfăptuire unică de acest fel, la noi, la Români. Noi dorim, ca bunul Dumnezeu să-i ajute.

Căminul dela Sibiu, azi, este una din construcțiile cele mai impozante ale orașului. Este un cămin modern, instalat cu tot confortul, care va fi nu numai o mare binefacere, ci și un titlu de mândrie pentru Sibieni.

ION OPRIS

Situațiunea juridică a societăților bancare și comerciale din Nordul Transilvaniei

I.

Legea Nr. 260 din 4 Aprilie 1945 extinde în Transilvania de Nord legislația română. Această extindere pune o serie de probleme în legătură cu situațiunea societăților bancare și comerciale, probleme care în textul legii mai sus amintite nu sunt elucidate.

În ce privește legile române, extinse în Transilvania de Nord, legea 260/945 trimite la cea publicată în M. O. Nr. 142 din 22 Iunie 1943 cu Nr. 389, prin care se extinsese legislația română în Transilvania de Sud. Astfel art. 1 al legii 260/945 prevede că „legislația României, de orice natură, cu excepțiile rămase în vigoare în Transilvania, se extinde pe tot teritoriul Transilvaniei eliberate de sub ocupația ungară, impusă prin tratatul dela Viena din 30 August 1940“.

Societățile bancare și comerciale din Transilvania de Nord, urmează deci să se conformeze acestui text punându-se în curent cu legislația română, așa cum ea a fost extinsă în Transilvania de Sud.

Spre deosebire de legea 389/943, legea 260/945 prezintă o serie de lacune, întrucât nu prevede termene, înăuntrul cărora ar urma să fie satisfăcute diferitele obligațiuni impuse de noua legislație. Astfel legea 389/943, intrată în vigoare la 1 Septembrie 1943, impunea satisfacerea obligațiilor privitoare la ținerea registrelor comerciale conform Cod. com. rom. până la 1 Ianuarie 1944 (art. 32), iar statutele societăților urmau să fie puse în concordanță cu dispozițiunile Cod. com. rom. până la 1 Ianuarie 1945.

Legea 260/945 nu acordă asemenea termene, de unde s'ar putea deduce că societățile interesate trebuie să se conformeze legilor române, fără întârziere. Pe de altă parte însă, deoarece niciun termen n'a fost fixat pentru punerea în acord cu legislația română, celor vizați nu li se vor putea aplica sancțiunile, dacă întârzierea se conforma susținerii legii.

Pentru a avea o situațiune clară, [ar] fi necesar să se dețină pe cale de măsură legislației, termenul și condițiunile de formă pentru punerea în acord cu legile române.

Extinderea legilor române în Transilvania de Nord prezintă două probleme.

În primul rând, punerea în acord a societăților din Transilvania de Nord, [cu legile comerciale române (Cod. com. rom. din 1887), care

nu s'au aplicat încă în Transilvania de Nord, deoarece până la 30 August 1940, fusese în vigoare Codul comercial maghiar din 1875.

În al doilea rând, punerea în concordanță cu legile române intrate în vigoare în intervalul dela 30 August 1940 până la 4 Aprilie 1945, pe teritoriul României.

Această a doua problemă nu se pune în Transilvania de Sud întrucât, în această parte a țării, societățile comerciale se conformaseră legilor promulgate dela 1918 încoace, pe măsură ce erau puse în vigoare.

În afară de aceste probleme situațiunea societăților din Transilvania de Nord se mai complică și prin faptul că, în timpul ocupațiunii ungurești aceste societăți au fost obligate a se conforma legilor maghiare, operând în structura lor anumite modificări, pe care în alte împrejurări nu le-ar fi făcut.

Cum însă nu toate societățile din Transilvania de Nord au o situațiune identică, urmează să distingem trei categorii:

A) Societăți, ale căror centrale au rămas după 30 August 1940 în teritoriul Transilvaniei de Nord.

B) Sucursale din Transilvania de Nord, ale căror centrale au rămas tot timpul în teritoriul românesc.

C) Instituții bancare sau comerciale, înființate în Transilvania de Nord după 30 August 1940.

II.

A) Societăți ale căror centrale au rămas după 30 August 1940 în teritoriul Transilvaniei de Nord.

Aceste societăți vor avea să țină seamă de următoarele norme, cărora să li se conformeze neîntârziat:

1. *Inregistrarea* în registrul bancar pentru societăți bancare.

Legea din 10 Aprilie 1931 a înființat registrul firmelor pe lângă Camerele de Comerț. În acest registru erau obligate să se înscrie atât firmele individuale, cât și firmele sociale în termen de 30 de zile dela înființare, sub sancțiunea amenajii și în anumite cazuri, a închisorii.

Legea bancară din 1934 înființează pentru întreprinderile bancare „registrul bancar”, funcționând după aceleași norme ca și registrul comerțului și ținut de aceeași autoritate, cu mici derogări fixate în dispozițiile legii bancare.

Societățile comerciale sau bancare, înscrise în aceste registre înainte de 30 August 1940, au, după părerea noastră, drepturi câștigate sub acest raport. Nu trebuie deci să li se mai ceară o nouă înscriere.

Acolo unde registrul firmelor și registrul bancar există, societățile comerciale sau bancare vor fi considerate ca fiind în regulă cu formalitatea înregistrării. Acolo unde aceste registre au fost pierdute sau deteriorate, societățile vor cere reconstituirea registrelor, în baza actelor sau extraselor ce posedă.

Aceste cereri, de *reactivare* a înscrisurilor existente, socotim că urmează a fi scutite de timbru și de taxe în baza art. 1 și 40 din legea 260/945.

Cum însă în timpul ocupațiunii maghiare, registrul comerțului și registrul bancar n'au funcționat, ei în locul lor a fost introdus registrul firmelor, prevăzut de Cod. com. ungar din 1875, în care s'au făcut mențiunile referitoare la schimbările intervenite în compunerea, natura și conducerea societăților, urmează să fie trecute aceste mențiuni în registrul firmelor pentru societăți sau în registrul bancar pentru bănci. Reînscrisura acestor mențiuni din registrul ungar al firmelor în registrele camerelor de comerț și industrie, urmează să se facă, după părerea noastră, cu scutire de timbre și de taxe, în baza art. 2 și 40 din legea 260/945. În adevăr art. 2 spune textual „... actele și drepturile dobândite în Transilvania de Nord, între 30 August și 25 Octombrie 1944, în conformitate cu legile puse în vigoare de puterea ocupantă, vor fi respectate, dacă nu sunt contrare ordinii publice române”. Iar art. 40 prevede scutirea de timbre și de taxe pentru toate actele judiciare sau extrajudiciare, făcute în temeiul acestei legi.

Scutirile de taxe și de timbre pentru reactivarea înregistrărilor făcute înainte de 30 August 1940, precum și pentru reînscrisura în registrul comerțului sau al firmelor pentru înregistrările făcute în registrul ungar al firmelor, în timpul ocupațiunii, trebuie să fie acordate pentru considerentul că societățile comerciale și băncile interesate au achitat, la momentul potrivit, taxele aferente acestor înscrieri. A le impune plata unor taxe pentru reînscrisura aceluiași acte, ar însemna a le obliga la duble impuneri.

Ca o consecință a acestui principiu urmează să susținem că societățile sau băncile care, deși obligate înainte de 30 August 1940, să opereze înregistrări sau operațiuni în registrul comerțului ori în registrul bancar, n'au satisfăcut acestor cerințe, vor trebui să facă cuvenitele mențiuni cu plata taxelor în vigoare în momentul de față.

2. *Modificarea statutelor* va trebui făcută în conformitate cu prevederile Cod. com. rom. și a legilor promulgate după 30 August 1940. Deși legea 260/945 nu prevede un termen, înăuntrul

căruta aceste modificări urmează să albe loc, suntem de părere că trebuie a se face cât mai neîntârziat.

Rămâne deschisă însă întrebarea, ce se întâmplă dacă după două convocări nu pot fi întrunite majoritățile prevăzute de statute, sau în lipsa unei prevederi statutare, de dispoziția decretului-lege din 7 Octombrie 1939, cu privire la quorum-ul și majoritatea cerută în adunările generale extraordinare în vederea modificării statutelor? Pentru a preveni o imposibilitate de a modifica statutele din cauza atitudinii refractare, sau numai indolente a acționarilor ori asociaților, ar trebui prevăzute măsuri legislative, transitorii cu caracter special.

Un paliativ la această situație poate fi găsit în cazul special al societăților, ale căror acțiuni sunt deținute în majoritate de acționari, persoane fizice sau juridice domiciliat în străinătate. Legea 302 din 1 Aprilie 1941 prevede, că pe tot timpul stărilor de războiu și încă șase luni după încetarea stărilor de războiu, din acele țări unde se găsesc acționarii deținători ai majorității acțiunilor (art. 1), administratorii vor putea modifica statutele societății, însă „numai cu scopul adaptării lor la dispozițiile legale cu caracter imperativ și la prelungirea duratei societății”.

Aplicarea acestei legi este condiționată însă de mai multe elemente: a) starea de războiu să nu fi încetat de drept (nu de fapt) de mai mult decât șase luni în țară, unde se găsesc acționarii; b) majoritatea acțiunilor să fie afară din țară; c) modificarea statutelor să fie impusă de lege — cum este cazul legii 389/943, extinsă în Transilvania de Nord prin legea 260/945.

Pentru societățile bancare modificarea statutelor și punerea lor în acord cu legile în vigoare, poate fi ordonată de Consiliul Superior Bancar, sub sancțiunile prevăzute de art. 56 al legii bancare.

Pe lângă modificarea statutelor și punerea lor în concordanță cu Cod. com. rom., art. 33 al legii 389/943 prevede, că vor trebui îndeplinite și formalitățile art. 92 și 96 din Cod. com. rom. Aceste două articole prevăd publicarea constituirii societăților pe acțiuni și a diferitelor modificări intervenite în structura acestor societăți, precum și transcrierea la greștea tribunalului, în circumscripția căreia se află sediul societății.

Această publicare și transcriere nu trebuie confundată cu înscrierea în registrul de comerț, prevăzut de legea din 10 Aprilie 1931. De publicitatea prescrisă la art. 92 și 96 depinde regulata constituire a societății, iar sancțiunea nesatisfacerii acestor formalități va fi, că societatea nu va fi considerată ca regulat constituită, în

raport cu cei de al treilea, sau dacă e vorba de modificări ulterioare intervenite în structura societății, acestea nu vor fi opozabile terților.

Societățile bancare nu sunt supuse acestor formalități, deoarece art. 9 al. ultim din legea bancară prevede că: „societățile înscrise în registrul societăților bancare se consideră regulat constituite, fără îndeplinirea niciunei alte formalități și au personalitate juridică”.

Atragem în special atențiunea asupra acestei derogări, care nu se aplică decât societăților bancare. Societățile comerciale vor trebui să satisfacă art. 92 și 96 din Cod. com. rom. mai întâi pentru că un text expres (art. 33 din legea 389/943) le obligă la aceasta, al doilea pentru că înalta Curte de Casație a acceptat punctul de vedere, că societățile care la constituire n'au cerut decât înscrierea în registrul comerțului, fără să fi satisfăcut și cerințele codurilor comerciale referitoare la publicitate și înscriere, nu sunt regulat constituite.¹⁾

Referitor la modificarea statutelor, societă-

¹⁾ După apariția legii pentru înființarea unui registru al comerțului din 1931, foarte multe societăți s'au constituit în Vechiul Regat, fără să mai fi cerut publicitatea prevăzută de Cod. com. rom., iar în Transilvania de Cod. com. transilvan, ei făcând numai publicitatea cerută de legea registrului comerțului. Acest procedeu era oarecum justificat prin faptul că art. 36 al legii registrului comerțului, spune că această lege face parte integrantă din Codul de comerț. Jurisprudența admitând punctul de vedere, că numai publicitatea prevăzută de codurile comerciale este atributivă de calitate, conferă deci personalitate juridică, ar fi însemnat că toate societățile, care s'au mulțumit să facă numai publicitatea prevăzută de legea registrului comerțului, să fie considerate ca neregulat constituite, iar actele și contractele încheiate să fie inopozabile terților. Pentru a remedia acestul grav inconvenient, legiuitorul a intervenit cu decretul din 23 Iunie 1942, prin care societățile, care până la data apariției aceluși decret s'au constituit fără a face publicitatea prevăzută de codurile de comerț (român sau transilvan), vor fi socotite ca regulat constituite.

Deși conform acestui decret societățile comerciale constituite înainte de 23 Iunie 1942 în Transilvania de Sud urmau a fi socotite ca regulat constituite, chiar dacă nu satisfăcuseră art. 85, 126, 160 din Cod. com. transilvan, legea de extindere Nr. 389/943 le-a impus republicarea actelor de constituire și a modificărilor statutare, în conformitate cu prevederile art. 92 și 96 din Cod. com. rom. Acest lucru pare paradoxal și nu-și găsește explicația decât poate în inadverența legiuitorului.

Pe de altă parte însă trebuie să recunoaștem că după promulgarea legii din 10 Aprilie 1931, referitoare la înființarea unui registru al comerțului, registrul firmelor, care funcționa la tribunalele din Transilvania în temeiul Cod. com. transilvan din 1875 a încetat, în mod practic, de a mai exista și după opinia unanimă, funcțiunea acestuia era socotită ca fiind preluată de registrul comerțului de pe lângă camerele de comerț.

Astfel, aproape niște societate înființată în Transilvania după 1931, sau în orice caz foarte puține, s'au conformat textelor mai sus citate din Cod. com. transilvan.

tățile au să țină seamă de toate dispozițiile cu caracter comercial ale legii 389/1943, pentru extinderea legislației române în Transilvania de Sud, iar societățile bancare — și de legea bancară cu ultimele modificări, așa cum a fost republicată în M. O. Nr. 230 din 9 Octombrie 1945, aceasta și pentru faptul că societățile bancare nu-și pot modifica statutele decât cu aprobarea Consiliului Superior Bancar.

Modificarea și republicarea statutelor este împreună cu cheltuieli. Aceste cheltuieli însă nu pot fi evitate și nici n'ar fi normal să fie evitate pentru societățile din Transilvania de Nord, câtă vreme societățile din Transilvania de Sud au fost obligate a le suporta. Totuși act se poate face o distincție între cheltuielile de publicare în Monitorul Oficial și cele de înscriere la greșă conform art. 92 și 96. Cheltuielile din prima categorie nu pot fi evitate, pentru că reprezintă valoarea unei contraprestațiuni, pe care Monitorul Oficial o face, publicând modificarea statutelor. Cheltuielile de publicare la greșă ar putea fi evitate în temeiul art. 40 al legii 260/1945.

3. *Legea pentru reglementarea exercițiului comerțului din 24 Februarie 1941*, cu modificările ulterioare (ultima fiind legea 114 din 3 Martie 1944, abrogată prin legea 581 din 18 Nov. 1944), condiționează exercițiul comerțului de aprobarea prealabilă a Camerelor de Comerț, pentru persoanele fizice, societățile în nume colectiv și în comandită simplă și de autorizarea Ministerului Economiei Naționale, pentru societățile anonime și în comandită pe acțiuni.

Această lege nu se aplică comerțului de bancă, de asigurări, comerțului ambulant și în general acelor întreprinderi, care nu sunt supuse înregistrării în registrul comerțului, de exemplu cooperativelor. (art. 24 al. 2).

Comercianților și societăților existente la data apariției legii, de asemenea, nu li-se aplică decât „în caz de modificarea obiectului comerțului, mutarea sediului dintr-o localitate în alta, deschiderea de sucursale sau agenții, majorarea capitalului social și respectarea dispozițiilor prevăzute de art. 15. (art. 24 al. 1)”. Art. 15 prevede obligativitatea menționării numărului de înregistrare la registrul comerțului, pe toate publicațiile întrebunțate în comerț în raporturile cu terți, precum și pe firmă.

Această lege pentru reglementarea exercițiului comerțului mai prevede pentru comercianți îndeplinirea anumitor condițiuni — să fi absolviți școala primară, să aibă practică și să nu fi suferit condamnări pentru anumite fapte, enumerate în textul legii (art. 2), — pe care trebuie să le

satisfacă și administratorii delegați, procuriiști, conducătorii sucursalelor și directorii societăților pe acțiuni. (art. 4).

Societățile comerciale, existente în Transilvania de Nord înainte de 30 August 1940, erau evident existente la data apariției acestei legi, dar nu erau supuse imperiului dreptului român. Cu toate acestea socotim că se încadrează în prevederile art. 24 al legii și urmează să se conformeze prevederilor acestei legi numai pentru viitor, adică pentru actele intrând în prevederile legii, survenite după data de 4 Aprilie 1945, dată la care s'a extins legislația română în Transilvania de Nord.

4. *Legea pentru reglementarea funcționării unor societăți pe acțiuni* — decretul lege din 19 Octombrie 1939, cu modificările ulterioare din Decembrie 1940, Februarie 1941, Aprilie 1941 și 2 Februarie 1945, privind numărul administratorilor și cenzorilor, cumulul de mandate de administratori și cenzori, vizează toate societățile atât cele comerciale cât și cele bancare. Aceste dispozițiuni se aplică atât societăților existente la data apariției legii, cât și celor înființate ulterior. Vor trebui deci să se conformeze acestor dispozițiuni și societățile bancare și comerciale din Transilvania de Nord.

5. *Nominalizarea acțiunilor*. Potrivit legii 242 din 25 Martie 1941, acțiunile societăților având sediul în țară nu vor putea fi decât nominative. (art. 1).

În baza acestei legi acționarii domiciliati în țară au fost obligați, să depună în termen de 30 de zile dela apariția legii spre nominalizare acțiunile lor, la sediul societății. Aceeași obligațiune a fost prevăzută pentru deținătorii de acțiuni aflați în străinătate, în termen de 60 de zile, sub sancțiunea, pentru ambele categorii, a trecerii acțiunilor în patrimoniul Statului (art. 3). Această obligațiune avea caracter temporar și se pune întrebarea, dacă se aplică societăților din Transilvania de Nord, având acțiuni la purtător. Dar art. 1 al acestei legi prevede ca o dispoziție de principiu că „acțiunile societăților constituite și având sediul în țară nu vor putea fi decât nominative”.

Principiul că toate acțiunile societăților cu sediul în România trebuie să fie nominative, a suferit o gravă înfrângere prin modificarea recentă a legii bancare, în care la art. 12, al. ultim se prevede că, prin derogare dela legea 242/1941 acțiunile societăților bancare ce se vor emite de aci înainte, prin majorare de capital, sau acțiunile societăților nou constituite vor putea fi la

purtător. Așadar norma, că toate acțiunile urmează să fie nominale, nu mai este general valabilă.

Socotim însă, că față de principiul categoric al art. 1 din legea 242/1941, acțiunile trebuie nominalizate, atât doar că în prezent nu se mai fixează un termen, înăuntrul cărui să se facă nominalizarea.

Pentru societățile comerciale nominalizarea pune însă o serie de chestiuni, dat fiind că în momentul de față nu există nici termen înăuntrul cărui să se facă nominalizarea acțiunilor, sau să se depună spre nominalizare, și nu se prevăd sancțiuni nici contra societăților, care n'ar vrea să se conformeze acestei cerințe a legii, nici contra acționarilor.

Două ipoteze ar putea fi înfățișate :

a) Conducerea societății ar dori să procedeze la nominalizare, însă acționarii se opun, refuzând a vota în adunarea generală această măsură. Ce modalități de coercițiune ar putea avea în cazul acesta consiliul de administrație contra acționarilor recalcitranți? Evident, niciuna pentru că, în lipsa unui text de lege, consiliul de administrație nu poate ordona confiscarea acțiunilor, sau altă măsură coercitivă, în contra acționarilor ce se opun — presupunând că aceștia constituiesc majoritatea.

Administrații nu vor putea uza nici de dispozițiile legii 302 din 1 Aprilie 1941 (v. supra) care conferă administrațiilor atribuțiuni ale adunărilor generale, în caz că acționarii locuiesc în majoritate în străinătate, pe timpul cât țările, în care locuiesc acționarii, se găsesc în războiu și șase luni după încetarea stării de războiu, deoarece acțiunile, fiind la purtător, nu se poate ști cui aparțin.

b) Conducerea societății refuză să procedeze la nominalizarea acțiunilor, sau nu întreprinde nimic în acest sens. În această ipoteză nu există nicio posibilitate de constrângere contra societății.

Pentru societățile bancare există posibilități de constrângere, în temeiul art. 56 al legii bancare, potrivit cărui „dacă în cursul existenței unei întreprinderi bancare, se constată că aceasta nu se conformează prevederilor legilor, regulamentelor și codului comerțului, statutelor sau deciziunilor date de Consiliul Superior Bancar, acesta va putea aplica următoarele sancțiuni...” (care merg de la avertisment până la retragerea autorizației de funcționare).

În baza acestui text Consiliul Superior Bancar va putea constrânge societățile bancare, sub sancțiunile mai sus amintite, să-și nominalizeze acțiunile.

6. *Retipărirea acțiunilor și modificarea capitalului social ca o consecință a schimbului valutar.*

Ordonanțele maghiare Nr. 5460 din 24 Iulie 1941 M. E. și Nr. 189 din 10 Dec. 1941, au obligat societățile din Transilvania de Nord să-și transforme capitalul și să emită acțiuni stipulate în pengő. Revenind la legile române, operațiunea ar urma să aibă loc în sens invers.

Nicio dispozițiune legală nu prevede însă obligativitatea emiterii de noi acțiuni. Nici legea 389/1943 n'a prevăzut emiterea de acțiuni noi, cu ocazia extinderii legislației românești în Transilvania de Sud, deși acest lucru ar fi trebuit prevăzut în cazul când acțiunile n'ar fi cuprins mențiunile prevăzute de art. 167 Cod. com. rom. Ar urma ca acțiunile emise în limba maghiară să fie retransformate și tipărite în limba română. Multe societăți din Transilvania de Nord păstrează însă vechile acțiuni în limba română, dinaintea de 30 Aug. 1940, stipulate în Lei. Socotim că aceste acțiuni pot fi repuse în circulație în locul celor emise în baza ordonanțelor maghiare mai sus amintite, însă modificându-se suma nominală printr-o mențiune pusă pe acțiune și semnată de conducătorii actuali ai societății. Aceasta ar evita o serie de cheltuieli destul de ridicate, ce s'ar prilejui cu retipărirea de noi acțiuni (Vezi art. 14 al. 1 legea timbrului). Socotim că chiar acțiunile stipulate în limba maghiară pot fi menținute mai departe, întrucât nicio dispozițiune a legii nu prevede înlocuirea lor.

În ce privește modificarea valorii nominale se va putea insera pe acțiune o mențiune, în care să se arate noua valoare nominală la cursul de 27 Lei = 1 pengő, în baza art. unic al decretului lege pentru convertirea creanțelor stipulate în pengő pe teritoriul Transilvaniei de Nord (M. O. Nr. 154 din 11 Iulie 1945).

Dr. S. LUPAȘ
profesor universitar,
advocat la B. N. R. Cluj

(Va urma)

Dela „Solidaritatea“.

Către băncile din Nordul Ardealului, membre în asociația noastră. Pentru completarea datelor cerute cu circularele noastre din 25 Noiembrie 1944 și 29 Martie 1945 dela băncile membre din Nordul Ardealului, rugăm din nou aceste bănci să binevoiască a ne comunica de urgență pierderile ce au suferit prin preschimbarea Pengheilor în Lei.

Bibliografie.

Armata I-a română în campania din Vest, 23 August 1944—9 Mai 1945.

În tipografia Concordia Gh. Munteanu din Arad a apărut de curând această valoroasă lucrare istorică documentară, pregătită prin îngrijirea serviciului cultural al Marelui Stat Major atașat pe lângă Armata I-a. Cartea e înzestrată cu numeroase clișee sugestive, după schițele și planșele executate la „Slovenska Grafika” din Bratislava, precum și cu clișee după alte schițe și desene executate de ostași talentați din cadrele acestei armate.

Volumul este închinat memoriilor numeroșilor luptători eroici ai Armatei I-a, care n-au prețuit a contribui cu scump sângele lor la noua desrobire a Transilvaniei de Nord de sub călcătul ocupanților profitori ai dictatului dela Viena, precum și la eliberarea Ungariei și a Cehoslovaciei din încătușerile hitleriste.

Autorii acestei importante publicații își dau seama că ea cuprinde abia un „capitol al faptelor de arme” și încă unul care „este departe de a fi complet... Nicel zece de volume n'ar putea cuprinde tot ce se știe... despre eroismul lor! Câte înțeleștări... mute și anonime, nu s'au petrecut de-a-lungul celor 9 luni și celor 1300 kilometri, câte zece de mii de fapte eroice, din a căror stolică atmosferă s'au smuls... abia câteva duzini, pe care le prezentăm aici cititorilor!”...

Într'o ținută de vertabilă sobrietate ostășească sunt înfățișate peripeziile campaniei din Vest, în cursul căreia trupele acestei Armate au încununat cu jefise neprețuite tradiționalul eroism românesc, garantând în chip impresionant deplina izbândă a salvatorului gest regal dela 23 August 1944. Eroismul acesta s'a afirmat deopotrivă în toate fazele, atât în lupta pentru Transilvania, precum și în participarea la eliberarea Ungariei și a Cehoslovaciei, marcând prin enorme pierderi un mare tribut de sânge. În cea mai mare bătălie a acestui războiu a atins chiar „un efort” dela 23 X. 1944 până la 15 I. 1945, reușind să pătrundă adânc în Budapesta. Dar când mai aveau trupele române abia 2 km. până la Dunăre, pentru „necesități operative au fost scoase din această unică bătălie și dirijate în masivul Javorina” (p. 35). Contribuția Armatei române I-a la desrobirea Cehoslovaciei a fost de 4.117 ofițeri, 4.801 subofițeri și 81.223 trupă, iar jefisele de sânge 25% din efective.

Merită subliniate dovezile de recunoștință, emanate dela autoritățile comunale, ca primăria din Abony care la 11 Decembrie 1944 exprima „recunoștința populației maghiare” pentru „armata română civilizată” sau ca cea din Cserepfalu atestând la 22 Decembrie 1944 că trupele române „s'au purtat *absolut corect* din toate punctele de vedere față de populația civilă, fără a-i produce pagube” (p. 99).

Aprecierile elogioase din partea aliaților au subliniat de repetate ori valoarea contribuțiilor românești la smulgerea victoriei. Astfel, generalul sovietic Managarov făcea, la 25 Mai 1945, în fața tuturor comandanților de mari unități dela Armata I-a constatarea că „în operațiunile din Cehoslovacia *eforturile și performanțele realizate de trupele române*, unde ele au avut de învinș greutăți foarte mari (teren muntos, zăpezi, inamici dârzi, forțări de cursuri de ape) au fost *excepționale*... Adeseori Comandamentul Armatei I-a a, *depășit prin măsurile luate așteptările Comandamentului Sovietic*, iar deplasările marilor Unități s'au efectuat într'un timp mai scurt decât cel ordonat. *Armata I-a română, luptând alături de trupele sovietice, a adus contribuție importantă la obținerea victoriei finale*” (p. 119).

Emoționant tabloul dintre paginile 114—115, *coloarea sângelui* indicând mormintele din „Calea eroilor români căzuți (61.554 de oameni...) pe pământul desrobii de Armata I-a” din 23 August 1944—9 Mai 1945. Această armată a luptat sub comanda generalului Nicolae Măceli dela 23 August până la 12 Februarie 1945, iar de atunci până la 15 Iunie 1945 a fost comandată de generalul Vasile Atanastu. Este deplin justificată concluzia lucrării că acești eroi au fost „executorii poruncii naționale și regale” dela 23 August, aducând „fără șgomot și fără reclamă” contribuția cea mai de preț pe altarul Patriei. Prin sângele lor e cimentată „temelia României de mâine, care a cerut acest sacrificiu, întrucât ca'n legenda dela Argeș”. Dacă e să exprimăm o dorință, nu ar putea fi decât: să nu lipsească volumul acesta din nicio bibliotecă publică a României și oricare intelectual din cuprinsul Patriei noastre să-și considere ca o datorie de onoare a-și împodobi bibliotecă particulară cu câte un exemplar.

* * *

Dela „Solidaritatea”.

A V T Z

Băncile membre în „Solidaritatea”, sunt rugate ca după încheierea bilanțului anual, să ne trimită câte un exemplar din acesta.

Consiliul Superior al Economiei Naționale

În Monitorul Oficial din 26 Noiembrie 1945 a apărut Jurnalul Consiliului de Miniștri, printru care s-a înființat Consiliul Superior al Economiei Naționale.

Consiliul Superior al Economiei Naționale va planifica, coordona și aplica politica economică, financiară și socială a guvernului.

Instituția aceasta, care va funcționa pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri, va studia și va propune măsurile de coordonare a întregii activități a departamentelor cu caracter economic, financiar și social.

Orice măsură ce va privi mai multe departamente, va fi în prealabil supusă Consiliului Superior al Economiei Naționale.

În afară de aceasta, va supune Consiliului de Miniștri programele, planurile, măsurile pentru realizarea acestor guvernului în sectoarele economice, financiare și sociale, în legătură cu producția, circulația, creditele, investițiile, monedele, prețurile, schimburile internaționale, finanțele publice, politica fiscală și vamală, cooperarea, reglementarea raporturilor de muncă și orice alte activități privind aceste sectoare, în vederea întocmirii planului economic general al țării.

În toate convențiile internaționale cu caracter economic, financiar sau social, acest Consiliu își va da avizul și va putea delega chiar experți în comisiile pentru tratarea și încheierea lor.

În viziunea noului proiect de lege cu caracter economic, financiar sau social, nu va putea fi supus Consiliului de Miniștri fără avizul noului for economic.

În urma celor prevăzute în Jurnalul Consiliului de Miniștri, prin care această instituție a luat ființă, s'a hotărât ca președintele al acestui for economic să fie d-l Gheorghiu-Dej, ministru al Comunicațiilor și Lucrărilor Publice.

În afară de șefii departamentelor de Industrie și Comerț, Finanțe, Agricultură și Domenii, Mine și Petrol, Muncă, Comunicații și Lucrări Publice, Cooperarea și Guvernatorul Băncii Naționale, în Consiliul Superior al Economiei Naționale au fost numite următoarele persoane: Aurel Vișoiu, administrator la B. N. R.; Eugen Bălan, secretar al Ministerului de Finanțe; Ernest Ene, industriaș, fost secretar general la Ministerul Industriei și Comerțului; Vasile Modoran, director la „Creditul Muncii”, fost secretar general la Ministerul Economiei Naționale; Roman Moldovanu, director

general la Ministerul Industriei și Comerțului; Haris Moscovici, industriaș; Alexandru Burghilea, director soc. Industria Textilă Buhuși; M. Anghelcu, membru în comitetul executiv al Confederației Generale a Muncii și Gh. Georgescu, consilier tehnic la Comisariatul General al Prefecturilor și președinte al Asociației funcționarilor particulari.

CRONICA

Un contract tip de muncă pentru Funcționarul de bancă. În 23 Noiembrie 1945 a avut loc ședința Asociației Băncilor Române sub președinția d-lui George Cretzeanu, directorul general al Băncii Românești și președintele Asociației, asistat de d-nii Al. Săvulescu, director general al Băncii de Scont a României și Virgil Petrescu director al Băncii Generale, vice-președinte.

S'a luat în discuție posibilitatea de a se întocmi un statut unic pentru personalul tuturor băncilor din țară și a se studia împreună cu delegații sindicelui funcționarilor de bancă un contract colectiv tip de muncă.

În acest scop s'a numit o comisie compusă din d-nii George Trancu, Virgil Petrescu, Const. Zlotescu și Chapter.

*

Plafonul angajamentelor la Bănci. În conformitate cu art. 36 al. 1. și 2. din Legea Bancară, totalul obligațiilor de orice fel, pe care o bancă le poate contracta, nu poate depăși de 24 ori valoarea capitalului social plus rezervele. Cu aprobarea Consiliului Superior Bancar acest plafon poate fi majorat la de 30 ori capitalul plus rezervele.

Asociația Băncilor Române a hotărât să intervină la Ministerul de Finanțe ca angajamentele totale ale băncilor să poată fi majorate la o cifră egală cu de 30 ori capitalul plus rezervele totalizate.

În situația actuală, Consiliul Superior Bancar care era în drept să dea asemenea autorizații, nefiind completat, nu este în măsură a da băncilor aprobările necesare pentru măritarea plafonului.

*

Retragerea din circulație a Bonurilor de Impozit. Casa de Finanțare și Amortizare, învătă pe deținătorii de Bonuri de Impozit 3°/₁₀-1935 să comunice în scris, până la data de 31 Decembrie 1945, cel mai târziu, pe adresa sa din București str. Biserica Amzei Nr. 23, cantitatea de Bonuri de Impozit ce posedă, în vederea măsurilor ce urmează a se lua pentru retragerea lor definitivă din circulație.